

Felsefecinin Ahlakı

Buzzfeed’de okuduğum bir haber, Yale’de *ahlak felsefesi profesörü* birinin, öğrencilerini taciz ettiğinden dolayı soruşturma geçirdiğini anlatıyordu. Her çeşit meslek grubunda olabilen türden bir olay ama *ahlak felsefesi profesörü* olunca biraz daha çarpıcı oluyor.

Ahlakın *teorik* kısmıyla meşgul olmanın *pratik* taraflarından kaçmak için bir bahane olup olmadığı geldi aklıma. Başka *ahlaki disiplinlerde* de önemli bu, dini ahlakın *teorisiyle* fazla meşgul olanların da pratikten çuvallayabildiğini görüyoruz.

Bir insanın kendi hastalığına tedavi araştırması gibi olabilir, doğru davranışı ararken bulamıyor ve hep-ten *doğru davranış* diye bir şey olmadığına kanaat ediyorsundur. Tanrı’yı aramak için ilahiyatçı olup, sonra bütün bu meşgalenin *boş iş* olduğuna kanaat etmek gibi.

Asıl mesele *ahlak felsefesinin* (veya *dinin*) pratikte *ahlaksızlaştırıcı* bir tarafı olup olmadığını düşünmek. Çünkü *ahlaksızlar ahlak felsefesiyle uğraşılıyor* bir şey, *ahlak felsefesiyle ilgilenen ahlaksızlaşıyor* daha başka. Birincisinin pek bir çaresi yok ancak ikincisi doğruysa, medeniyetimizin neden bir *decadence* medeniyeti olduğunu da anlamaya götürebilir. İşi ahlakı iğdiş etmek olan ahlakçılar, güzelliği iğdiş etmek olan güzelliğe, edebiyatı iğdiş etmek olan edebiyatçılar, dini iğdiş etmek olan dinciler ve hakikati iğdiş etmek olan hakikatçiler.

Kripto

Kripto çok kolay bir itham. Adam doğduğundan beri kripto olabilir. Taraf değiştirmek kolay olan bir konuda, daha öncesinden FETÖ’yle bir bağının olmasına da gerek yok, bu tarafta yeterli ikramı görmezse taraf değiştirebilir.

Bir insan Gülen’in *Mehdi/Mesih* olduğuna inanacak kadar saplantılı/gerizekalı değilse, o kadar şartlanmamışsa, büyük kısmının bir menfaat birlikteliği, *azınlık kompleksi*, elitist tahakküm merakı gibi psikolojilerle açıklanması gerektiğine kanaattemyim. Bunların da tutuklanıp derdest edilmesi kadar, tedavi edilmesi, izale edilmesi gereken psikolojiler olduğunu düşünüyorum. Konuyu sadece adli bir mesele değil, psikolojik bir mesele olarak da anlamak lazım.

Yoksa gider, benim Niloya seyreden 2 yaşından kızımdan zaman zaman şüphelendiğim gibi, herkesten şüphe etmeye başlarız.

Gelişimin Ölçüsü

Çocuk gelişiminin ölçüsü *adaptasyon* olmalı. Daha doğrusu bizim gelişimin ölçüsünü yeni şartlara adapte etmemiz lazım. Şartlar da, büyükler için olduğu gibi, çocuklar için de değişiyor.

Bilgisayar kullanımının çocuklar için zararlı olduğunu söylüyorlar. Eski zamanların ölçülerine göre muhtemelen öyledir. Ancak artık *ortam* değiştiğine göre, bizim de bu ölçüleri değiştirmemiz icap etmiyor mu? Bilgisayar kullanmanın konuşmaktan daha mühim olduğu bir dünyada, doktorların *konusabiliyor mu?* yerine belki de *YouTube reklamlarını atlayabiliyor mu?* diye sorması gerekir.

Anlamayanı Anlamak

Düşündüklerimi (ve burada yazdıklarımı) genellikle bir yerlerden doğrudan almam. %100 telif olmasa da, bir miktar orijinallik içerir. O sebeple insanların bunu anlamayışlarını *anlıyorum*.

Ancak bazen, anlamadığı halde anladığını sananlara kızdığım oluyor. Ben onların anlamadığını anlıyorum ama onlar anlamadıklarını anlamıyor. Ben de bir zaman onların anlamadığı gibi *bunları* anlamıyordum, o halde onların anlamadığını anlamam normal ancak onlar hiçbir zaman anlamadıkları için, *anlamanın* nasıl bir şey olduğunu bilmiyorlar. O halde kim haklı sayılmalı?

Acıdan Anlam

Nietzsche «Yaşamak acı çekmektir, hayatta kalmak bu acıda bir anlam bulmaktır» demiş. Hepimizin yapmaya çalıştığı.

Acı sevinçten çok daha yaygın. Acı daha derin. Acı daha kalıcı. Yani hayatın *özde iyi* olduğunu iddia etmek kolay değil, belki imkansız. Onun için *hayat laylaylom* diyenlerde bir yapaylık, aptallığa varan bir aymazlık görüyoruz. Yaşamının devamı hayatın özündeki acıyı kabul edip, bu acıda anlam bulmaya çalışmakla mümkün. Yaşadığımız tüm sevinçlerin sonu, üç metre derinlikteki bir mezarda gelecek, sevdiklerimizin hepsi istisnasız ölecek, sahip olduklarımız kaybolacak, *Allah'ın yüzünden başka* kalıcı olduğunu umduğumuz ne varsa kaybolacak. Ancak biz bu kısa ömür içinde faniliğimizi anlayıp, muhatabımız olan *sonsuz kudrete* teslim olabilirsek kurtulacağız.

Yazarken Okumak

Sosyal medyanın *en zararlı* tarafı, okurken okumanın, yazarken yazmanın mümkün olmayışı. Bir yandan okumak, bir yandan yazmak lazım. Okumadan yazdığımdan daha *yaratıcı* olduğumu farkediyorum. Bunun için aldığım önlem de tweet'leri terminalden yazmak.

Edebiyatçı Tavrısı

Biri Arslanbenzer isimli bir adamın dergisinin adını sordu, *Fayrap* dedim. Ne demek dedi, baktık etik, Sacid zamanında İngilizce *fire up* 'tan gelmiş bir şimendifer terimi olduğunu düşündü. Güzel etimoloji.

Sonra konu adamın karakterine geldi. Uzaktan gördüğüm kadarıyla, *ben kainatın anahtarını cebimde taşıyorum* kafasındaki edebiyat tayfasından. Laf kavgası yaptığını, bizim dergi dergilerin en iyisi dediğini hatırlıyorum ama söyledikleri ve halleri bende dergiye karşı bir cezbe meydana getirmemiş. Celal Fedai ile kavga ederlerdi, bunun konusunu bile bilmiyorum.

Ben bu *edebiyatçı* tayfanın kavgalarına bir tuhaf bakıyorum. Yaptığınız iş zor bir iş değil, bir lokomotif çalıştırmak, bir madeni kazmak gibi değil, işin *zanaat* kısmında çok fazla sır yok, marifet yeterince okumuş, yeterince *çekmiş* olmakta. Bunun da ölçüsü yok. İyi edebiyatçı nasıl yetiştiriyor diye bakınca, net bir cevap veremiyorsun.

O sebeple kendini dünyanın merkezine alan edebiyatçıya tebessümle yaklaşıyorum. Herhangi bir işçi, bir hamal, belki bir dilenci bile kendiyile övünüp duran bir edebiyatçıdan daha çok övgüyü hak ediyor. Ben insanların hayatını azıcık da olsa iyileştiren insanları severim, bunu söyle yapmak kolaydır ama bunu bile esirgeyip, sözle bölmek, insanları birbirine düşürmek, üzme marifet değil.

Noktalamalar

- Bundan sonra biraz da böyle. Yazı olacak kadar büyümeyen yazılar.

İslam'ın Etkilediği

- Oğlumun okulunda öğretmenlerin hepsi mesture olunca, çocukcağz *öğretmenin* öyle olacağına kanaat etmiş. Annesinin okuluna gidince: *Neden buradaki öğretmenler başını örtmüyor.*
- Çocukları nasıl etkilediğimizin farkında değiliz. Yanında babasının sigara içtiği çocuk, *babalar sigara içer* diye öğreniyor. Onun için mesela kızımın örtünmek isteyeceğini sanmıyorum. Etrafında örnek alabileceği kimse yok. Ona bu konuda sorumluluk yükleyebileceğimi sanmıyorum.
- İslam'ın topluma dair kodlarının tesisinin artık nasıl mümkün olacağını soruyorum ve verecek cevabım yok. İnsanların özgür bırakılmasının faydaları var, ancak bu fayda çok defa *zarardan kar* manasında, *nasıl yaşayacağımızı bilmiyoruz ama kendi yolunuzu bulmakta serbestsiniz.*
- İslam'ın *doğru yaşama* arsızundaki birine söyleyebileceği ne var? Özgürlükler içinde kalarak, kendini şunlardan şunlardan korur ve bu şekilde yaşarsan, kurtuluşa erersin. Ancak bunun İslam'ın söylediği, toplumun dönüştürülmesi gibi misyona *gittiğini* nasıl biliyoruz? Bilmiyoruz.
- Toplumu nasıl dönüştürebilirsiniz? Kötülük yapınca, onu kendinizden uzaklaştırmış, iyilik yapınca, halihazırdaki durumu tahkim etmiş olursunuz. Eğer kökünde bir kötülük olduğunu ve *genel gidişin* kötü olduğunu düşünüyorsanız, insanlara *tek tek* iyilik yaparak, onların toplumda ayrı ada gibi iyi yaşamasını temin ederek, toplumun genel gidişini etkileyebilir misiniz?

- İnsanların toplumun dönüştürme gücü var mı? Bazı organizasyonların belki olabilir, ancak bu organizasyonlar da, toplumu dönüştürmek için önce ona eklemlenmek zorunda. İnsanlar bugün FETÖ hakkında düşmanlık nutukları atarken, bunların bu toplumdaki belli arızalar sayesinde, bu arızaları ve inançlar sayesinde güçlendiğini görmezden gelmeye devam ediyor. Bizde adettir, *Türkiye her zaman kurbandır* ve bir şekilde kendimizi kurban haline getiriyoruz.
- Kızımın başını örtmesini nasıl temin ederim? Bu kendi kızım söz konusu olduğunda nisbeten kolay. Ona reddemeyeceği teşvikler sunar, bunu da gurur duyacağı bir kimlikle desteklerim. Peki genel gidişi nasıl değiştirebilirim? Bunun tek makul yolu bu konudaki özgürlüğü yok etmek, yoksa *açılma* cereyanını kişisel olarak tutmak, tersine çevirmek mümkün değil.
- Bazen diyorum ki, dünyanın kültür eliti biz olsak, dünyaya çıplak kadın yerine mesture kadın sunsak ve norm bu olsa. *Normal* bu kabul edilse. Elimizden gelip gelmemesi ayrı bir sorun ancak böyle bir ihtimal var mı? Bu gerçekleşebilir mi?
- *Kültür eliti* olmak için, şimdiki kültür eliti tarafından makbul bulunmak gerekiyor. Bunun için de kadının nesneleştirilmesi. Cari kültürde kadının yerini, anne olması belirlemiyor mesela, siz bunu getirip kadının anlamının ortasına yerleştiremiyorsunuz. Cari kültürün sunduğu imkanlar, kadın konusunda bize *çıplaklığı* icbar ediyor. Kapalı kadın sadece bu genel akan kadın karakteri içinde yan bir figür olabiliyor. Buradan çıkıp, nasıl *kadının kapalı olması normdur* diyebilirsiniz?
- Kapitalizm de aynı şey: Kapitalist olmadan kapitalist dünyada söz sahibi olamıyorsunuz. Düşmanınıza dönüşmeden onu yenmeniz mümkün değil. İnsanların kapitalizmdeki kadar iyi beslenmesi, ihtiyaçlarının onun kadar iyi karşılanması sıfırdan kurulacak bir düzende mümkün değil. Biz de, zaten böyle bir sistem olmadığı için, kapitalizme eklemlenmeyi tercih ediyoruz. Bunu bilerek, isteyerek, daha iyi kapitalistler olursak, şu zalım dünyada daha iyi yer edineceğimizi düşünerek yapıyoruz. Çok büyük ihtimalle yanılıyoruz.
- Eğer dönüştürmeye çalıştığınız şeye dönüşmeden, onda bir etki meydana getirmek mümkün değilse, beklemek belki de en iyi yoldur. Zamanın gelmesini beklemek. Sistemin çökmesini beklemek. Kapitalizmin bir gün çökeceği, *elitin* açgözlülüğü yüzünden, tüm sistemin tıkanacağını tahmin ediyoruz. O zaman nerede olmalıyız?

15 Temmuz

- 15 Temmuz başarılı olsaydı, Erdoğan'ın arkasından *diktatördü* diyecek çok vardı. Bunların bazıları hemen yakınındaki insanlardı.
- Ancak bundan sonraki darbenin *Erdoğan adına* yapılmasını muhtemel görüyorum. Bir suikastin ardından onun adına yönetime el koyan bir ordu, başarılı olmak isteyen darbenin böyle bir yolu takip edeceğini düşünüyorum.

- Silahlı gücü temerküz etmeyi öğrendik ancak bu gücü nasıl dağıtacağımız konusunda bir fikrimiz yok. Dağıtılmamış silahlı gücün bir gün millete dönmeyeceği de kesin değil tabii. Gücün temerküzü ve tenşiri, dünyanın en önemli politik meselesi, silahlı güç için de aynı mesele.
- 15 Temmuz'da insanların kendilerine silah kullanılacağı *beklentisi* yoktu. Olaylar beklenmedik şekilde kanlı gerçekleşti. İkinci defa olaylar patlak verdiğinde, insanlardan silahsız çıkmalarını bekleyemezsiniz. İlk sefer acemiliğe geldi, *ordumuzdur bizi vurmaz* dediler. Bu da bir temenni değil, tesbit, bu arada.
- Ordunun zımni bir siyasi güç olduğu bizimki gibi ülkelerde yapılandırılması bir derttir. Orduyu bölersen düşman karşısındaki etkinliği azalır. Birleştirirsen, başındakini iyi seçmen gerekir, yoksa darbeye kalkışır. Hükümetten ayrı bir hükümet, devletin gerektiğinde zorla sistem değişikliği yapabilecek silahlı gücü.
- Bu silahlı gücün hükümetin parçası olması bana en makulü geliyor. Şu anki sistemde MGK gibi ayrı bir *hükümet* var. Bunun yerine kuvvet komutanlarının hükümetin doğal üyesi kabul edilmesi ve komutanların eldeki *general stokundan* hükümet başkanı tarafından seçilmesi gibi bir usul daha iyi olacaktır. Generallikteki rütbe dağılımını, şimdiki gibi *otomatik* değil, hükümet tarafından uyuma göre verilen bir mekanizmaya tebdil etmek, darbe yapacakların önünü kapatır ve orduyu da hükümet kadar ülkenin durumundan sorumlu hale getirir.

Küçük ve Büyük Çocuklar

- Çoluk çocukla harcayacak zamanı gerçek çocuklara harcamak daha iyi, yaş almışlar beni çok sıkıyor. Gerçek çocuklar insanın kendini keşfetmesine yardım ediyor ve insan *büyütüyor*. Yaşlı çocuklar, biriktirdikleri tüm komplekslerini üzerinize kusup, bir de bunun için fatura kesebiliyorlar.

İnsanın ve Devletin Hakkı

- Batı'nın bize insan hakları dersi vermesinin eğri tarafı şu: Onlar da düzenlerinin bozulması riski bulunduğu bizim kadar *acımasız* olabiliyorlar. *Doğru* tarafı şu: Bizim devlet düzenimiz onlarınkinden daha kırılgan ve daha hassas. Batı ülkesinde bir gazetecinin *devlete* verebileceği *zarar* sınırlıdır, ancak bizde işler o kadar sağlam olmadığı ve *devlet her an yıkılmakla* yüzyüze gelebildiği için gazetecilere davranışlar daha çok göze batır vs. Bunun yolu devleti daha sağlamlaştırmak tabii ve bu arada *batı standardı* olmadı diye dövünmemek.
- Avrupa'dan öğreneceğimiz bir demokrasi var mı? Neredeyse alenen darbeyi destekleyenlerden öğreneceğimiz bir şey? Menfaatlerimiz icabı öğreniyormuş gibi yapmaya devam edelim,

kendimize düşman yaratmaya gerek yok ancak bir sonraki *paylaşım savaşında* tarafsız kalıp, buraların en güçlüsü olmak temel strateji olmalı. Bunun için de iç kavgaları en aza indirecek bir adalet mekanizması ve mefkure.

FETÖ

- FETÖcünün pişmanlığına inanır mısınız? Kibrin pişmanlığı olur mu? Kibir bir binayı çökerten su gibi, toprağa ininceye kadar insanın ruhunu delik deşik ediyor. İnsanın diğer günahlardan uzaklaşması, kibri yoksa kolay ancak insanlara kibir aşıladığında, hem onlara istediğin günahı işletebiliyorsun, hem de bundan herhangi bir pişmanlık duymuyorlar. *Dindarın* en büyük günahı, kendisinin kurtulacağına ve başkalarının gümleneceğine duyduğu kesin inanç.
- FETÖ denen grup, kendine *altın nesil* gibi bir paye biçerek, kibrin mücessem hali neymiş bize gösterdi. İşin içindeki bu *muazzam* kibir sebebiyle gerçek manada pişman olmalarını çok zor görüyorum. Bir yandan da kan bulaştığı için, akıllanmış olma ihtimalini inkar edemeyiz. Buradaki kriter, daha çok *küçükbaş* ve *büyükbaş* şeklinde olmalı. *Allah rızası* için çalıştığını sanan ve şuurunu emanet ettiklerinin kim olduğunu bilmeyecek derecede koyunlaşmış küçükbaşlara karşı, bir pişmanlık gösteriyorlarsa daha *anlayışlı*, ancak bu tezgahta ve örgütte ne yaptığını bilerek bulunan, teammüden çalışanlara karşı özrün de pişmanlığın da yetmediği bir tavır. Kıstas da örgütten temin edilen menfaatin büyüklüğü olabilir. Sadece Zaman gastesi aboneliği olarak veya Bank Asya'ya para yatırıp, örgüte yardım ettiğini düşünenle, bütün ticaretini/kariyerini örgütün sayesinde kurmuş, geliştirmiş, bundan menfaat devşirmiş birinin durumu aynı değil.
- FETÖ'nün ideolojisi neydi? Bunun gerçekten zamanında orta yolcu *sağcılık* dediğimiz şeyden çok farkı var mıydı? Var mıdır? Konunun içine başka kavramlar ekleyerek, bunlara *organizasyonel beceri* dışında başka bir ideoloji atfederek, sanki ellerinde bilmediğimiz batınî bir güç varmış gibi yaparak, kendini temize çıkartmaya çalışanlar var ama bunlar gerçekten var mıydı? Yoksa gerçekleşen, hepimizin bildiği ahbap çavuş ilişkilerinin organize olmuş ve kendine *ruhani rehber* bulmuş hali miydi? Bu ikincisi taraftarıyım. Fikirlerimizi yeterince basit tutmazsak, *her zaman haklı* olmak tehlikesiyle, *yanlışlanamazlık* tehlikesiyle karşı karşıya kalırız. FETÖ'ye gereğinden fazla batîni değer yükleyen, onun bu ülkede herkesin bildiği değerlerden farklı değerler üzerine inşa edildiğini, diyelim başındaki zat-ı aleyh illanenin *kardinal* olduğunu iddia edenin, onu anlamak gibi değil, sansasyon üretmek ve ilgi çekmek gibi dertleri vardır temel olarak.
- *Esnaf abiler* kimlerdir ve rolleri neydi? Bu adamların çoğu hem ticaret, hem ibadet nevinden cemaat içinde yer alan ve menfaat dışında herhangi bir ideolojileri olmayan insanlar. Bu *menfaat* sadece *maddi* olanı kapsamıyor, bir yandan da adama cennete yol yapmaya imkan veriyor-sun ve onu kullanıyor. *Örgüt* dediğimizin, bildiğimiz manada bir ideolojisinin olmadığını ancak bunun yerine geçen çeşitli fikirlerden, bir yamalı bohça fikriyatı kurduğunu düşünebiliriz. Onun için anlaması ve perspektife koyması zor geliyor.

Kompleks Kurallar

- Hayatta çok defa rastladıklarımdan biri: Uygulanan basit kurallar hayatı düzeltmek için *tüm durumların düşünüldüğü* ve insanlara uygularken tereddüt veren kurallardan daha önemli ve etkili. Kanunlara cümle ve kelime sınırı koymak lazım. Ancak bunu *basitlikten* değil, karmaşıklıktan ve insanların kanunları bilmeyişinden para kazananlardan beklemek hayal tabii.
- Bir sistemde karmaşıklık doğal olarak gelişir. Basitleştirmenin onunla el ele gitmesi ve ondan daha dirayetli olması gerekir. Bir kural koyarsın, sonra ona bir istisna, sonra bir istisna daha, sonra istisnalardan birine bir istisna daha... Sonra işin içinden çıkmak özel bir meslek haline gelir. Basitleştirmenin bu sebeple temel kriter olması ve mümkün mertebe kendini üreten karmaşıklığa izin verilmemesi önemli bir hedef olmalıdır.

Tarih Bilgisi

- Tarih bilgisinin insana yol gösterdiğini ilk kim söyledi merak ediyorum. Muhtemelen bir tarihçi söylemiştir. Ben de matematiğin veya bilgisayar biliminin yol gösterdiğini anlatabilirim, çok doğal.
- Tarih bilgisinin insana kazandırdığının ne olduğunu düşündükçe, bunun *bilgiden* çok önyargı olduğunu ve bugünü de dün gibi, dünyanın benzeri gibi görme eğiliminin arttığını düşünüyorum. İleriye bakması gerekenler için önemli bir sorun bu. İkinci Dünya Savaşı'nın biliyorsanız, bir üçüncü savaşın da ona benzeyeceğini düşünebilirsiniz ama muhtemelen yanılıyorsunuz. Üçüncü bir savaşın olacağını düşünmek ve dünya yeni bir savaşa doğru gidiyor demek bile yanıltıcıdır. Dünya bir savaşa değil de, Batı ortaçağındaki *uykuya* benzeyen bir *büyük uykuya* doğru gidiyor olabilir. Emareler bir savaştan çok, savaş endişesiyle uyutulan, uyuşturulan ve yönetilen insanlığı işaret ediyor ama tarih okuyup savaş ihtimalinden korkmaya devam tabii.

Dünyana Hapsolmak

- Bir insanın kendi dünyasında yaşamasının kime ne zararı var? İnsanları da kendi dünyana sürüklemiyorsan, sorun yok aslında. Kendi kendine yaşayıp ölürsün, en fazla arkandan gülerler. Peki bir topluluğun kendi dünyasında yaşamasının zararı nedir? Bunun da zararı yok aslında, neticede kendi içinde hikaye uydurup, sonra buna inananların yaşadığı bir topluluk olursun.
- Önemli olan, kendi dünyandan yaşaman değil, güçlüyken kendi dünyanda yaşaman veya dünyadan haberin olmayacak kadar kendi dünyana hapsolman. Güçlüyü güçsüzleştiren, elindekini yüzüne bulaştıran bu. Kendi dünyanda yaşamanın kendinden başkasına bir zararı, eğer güç elindeyse var, çünkü o güç sayesinde insanları idare ediyor, barışı sağlıyorsun. Eğer

gerçeği bırakır, hayallerin peşinden gidersen, içinde yaşadığın dünya ve ona verdiğin güç dağılır. Sadece hikayelerin değil, onlara inanan insanlar da mahvolur.

- Güçlünün gerçekte arasının iyi olması onun için önemli. Kendini güçlü sanırken, dünyanın ayağından gitmemesi için. Giderse yerine yeni bir güçlü bulmak zor olacağı için. Bu süreçler zor olduğu için...